

Identifiering och erkännande

- Handbok för kompetensbaserad beskrivning av utbildningen inom fritt bildningsarbete

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:8

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:8

Identifiering och erkännande

– Handbok för kompetensbaserad beskrivning av utbildningen inom fritt bildningsarbete

Undervisnings- och kulturministeriet

ISBN: 978-952-263-703-1 (PDF)

Författare: Maria Miettinen, Lotta Pakanen

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2020

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	26.2.2020	
Författare	Arbetsgruppen för identifiering och erkännande av kunskande som förvärvats genom fritt bildningsarbete, ordförande Annika Bussman		
Publikationens titel	Identifiering och erkännande – Handbok för kompetensbaserad beskrivning av utbildningen inom fritt bildningsarbete		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:8		
Diarienummer	OKM/62/040/2018	Tema	Utbildning
ISBN PDF	978-952-263-703-1	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-703-1		
Sidantal	28	Språk	Svenska
Nyckelord	fritt bildningsarbete, kunskande, identifiering, erkännande av kunskande		
Referat	<p>Undervisnings- och kulturministeriet utsåg den 6 februari 2019 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att dels utreda hur man kunde använda sig av en kompetensbaserad beskrivning av utbildning inom det fria bildningsarbetet samt lägga fram ett förslag till en modell för detta slags beskrivningar och för en gemensam enhet som anger utbildningens omfattning. Därtill skulle arbetsgruppen presentera förslag till fortsatt beredning. Arbetsgruppen överlämnade sin promemoria (Identifiering och erkännande, Undervisningsministeriets publikationer 36/2029) till undervisnings- och kulturministeriet den 17 december 2019. I förslagen ingår en gemensamt överenskommen modell för hur kompetensbaserad utbildning inom fritt bildningsarbete ska beskrivas. Handboken publiceras separat på finska och svenska för att göra det enklare för läroanstalterna att använda sig av den.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	26.2.2020	
Tekijät	Vapaan sivistystyön kautta hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista valmisteleva työryhmä, puheenjohtaja Annika Bussman		
Julkaisun nimi	Tunnista ja tunnusta – Opas vapaan sivistystyön osaamisperusteisen koulutuksen kuvaukseen		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:8		
Diaarinumero	OKM/62/040/2018	Teema	Koulutus
ISBN PDF	978-952-263-703-1	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-703-1		
Sivumäärä	28	Kieli	Ruotsi
Asiasanat	vapaa sivistystyö, osaaminen, osaamisen tunnustaminen, tunnistaminen		
Tiivistelmä	<p>Opetus- ja kulttuuriministeriö nimitti 6.2.2019 työryhmän, jonka tehtävänä on ollut selvittää osaamisperusteisen kuvauksen hyödyntämistä vapaassa sivistystyössä ja tehdä ehdotus koulutuksen osaamisperusteisen kuvauksen malliksi sekä yhteiseksi koulutuksen laajuutta kuvaavaksi yksiköksi. Lisäksi työryhmän tuli tehdä ehdotukset tarvittavasta jatkovalmistelusta. Työryhmä luovutti muistionsa (Vapaan sivistystyön kautta hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 36/2019) opetus- ja kulttuuriministeriölle 17.12.2019. Työryhmän ehdotuksessa esitellään yhteisesti sovittu malli osaamisperusteisen koulutuksen kuvaamiseksi. Tämä erillinen opas julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi, jotta malli jatkossa olisi helpommin oppilaitosten käytettävissä ja hyödynnettävissä.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	26.2.2020
Authors	Working group preparing the identification and recognition of prior competences acquired through liberal adult education, chaired by Annika Bussman	
Title of publication	Identify and Recognise – Guide to the description of competence-based education and training in liberal education	
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2020:8	
Register number	OKM/62/040/2018	Subject Education
ISBN PDF	978-952-263-703-1	ISSN (PDF) 1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-703-1	
Pages	28	Language Swedish
Keywords	liberal adult education, competence, recognition of prior learning, identification	
<p>Abstract</p> <p>The Ministry of Education and Culture appointed a working group on 6 February 2019 to examine the use of competence-based descriptions in liberal adult education, to propose a model for such descriptions and to propose a common unit describing the scope of such education and training. The working group was also asked to put forward the next steps in the preparations. The working group submitted its memorandum (Identification and recognition of prior competences acquired through liberal adult education, Publication 36/2019 of the Ministry of Education and Culture) to the Ministry of Education and Culture on 17 December 2019. The working group's proposal presents a jointly established model for describing competence-based education and training. To make the model easier for educational institutions to use and exploit in the future, this guide will be published in both Finnish and Swedish.</p>		
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland	
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi	

Innehåll

Inledning	9
1 Friheten inom fritt bildningsarbete	10
2 Deltagarnas personuppgifter	11
3 Begrepp som beskriver utbildningens omfattning	12
4 Bedömning av kunnandet	13
5 Kompetensbaserad beskrivning av utbildningarna	14
5.1 Inledning	14
5.2 Målen för kunnandet	15
5.3 Lärarens eller den studerandes perspektiv på målen för kunnandet	16
5.4 Målen för kunnandet inom ramen för läroplansarbetet	17
5.5 Kommunikation om målen för kunnandet	18
5.6 Utarbetandet av målen för kunnandet och nivån på dem	22
5.7 Bedömning av målen för kunnandet	26
KÄLLOR	28

INLEDNING

Omvälningen i arbetslivet, de allt mer komplexa arbetsuppgifterna, branschbyten och arbetslivets mångfacettering förutsätter inte bara en gedigen och bred grundutbildning utan också kompetensutveckling under hela karriären och genom hela livet. Studier med fri målsättning, som inte leder till examen, ger deltagarna många slags kompetenser och identifikationen av dem bör underlättas och förbättras. För att utbildningarna ska kunna införas i den riksomfattande informationsresursen för studieprestationer och examensuppgifter (Koski) krävs emellertid att man utvecklar såväl beskrivningarna av dessa slags utbildningar som fastställandet av deras omfattning. Den av undervisnings- och kulturministeriet tillsatta arbetsgrupp som hade i uppgift att utreda utvecklingsbehoven inom det livslånga lärandet (OKM/54/040/2016) har i sin promemoria (Omvälningen i arbetet och det livslånga lärandet, undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2018:8) föreslagit att kompetensbaserad beskrivning av utbildningen skulle införlivas i hela utbildningssystemet. Därtill behövs det verktyg för att identifiera kunskaper som har förvärvats i arbetet eller på fritiden.

Den 6 februari 2019 tillsatte undervisnings- och kulturministeriet en arbetsgrupp som fick i uppgift att utreda hur man skulle kunna utnyttja en kompetensbaserad beskrivning av utbildning inom fritt bildningsarbete samt presentera ett förslag till en modell för kompetensbaserad beskrivning samt till en gemensam enhet som anger utbildningens omfattning. Arbetsgruppen skulle dessutom presentera ett förslag till fortsatt beredning. Arbetsgruppen överlämnade sin promemoria (Identifiering och erkännande av kunskaper som förvärvats genom fritt bildningsarbete, Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 36/2019) till undervisnings- och kulturministeriet den 17 december 2019. Förslaget presenterar en gemensamt överenskommen modell för en kompetensbaserad beskrivning. Föreliggande handbok publiceras separat på finska och svenska för att det ska vara lättare för läroanstalterna att använda sig av och dra nytta av den modell som presenteras.

1 Friheten inom fritt bildningsarbete

Att utbilda sig inom det fria bildningsarbetet är frivilligt och utbildningen leder inte till examen. Utbildningarna är mångsidiga både i fråga om målgrupper och till innehållet. Utbildningen är öppen för alla och målgrupperna varierar från barn till seniorer. Studierna varierar från en betoning på hobbyverksamhet till yrkesrelaterad kompetensutveckling och fortbildning eller omskolning.

Studierna är inte examensinriktade, men ger deltagarna kompetenser på flera områden. Identifieringen av kompetenserna behöver underlättas och förbättras. Kunnande som förvärvats på olika sätt kan synliggöras på individuell nivå.

Läroanstalternas huvudmän beslutar om innehållet i utbildningarna och genomförandet av dem. Speciellt viktigt skulle det vara att synliggöra det kunnande som förvärvats av personer i arbetsför ålder och unga. Läroanstalternas huvudmän beslutar också på vilket sätt olika utbildningar beskrivs. Om huvudmannens mål är att det kunnande utbildningen ger ska synliggöras i informationsresursen Koski, skall utbildningen beskrivas kompetensbaserat.

Även om huvudmannen beslutar att göra det möjligt att införa en utbildning i informationsresursen Koski, beslutar varje studerande som deltar i utbildningen skilt om hen vill att det kunnande hen har förvärvat ska synas i Koski eller inte.

2 Deltagarnas personuppgifter

Den regelbundna datainsamlingen inom fria bildningen baserar sig inte på personuppgifter. Under årens lopp har detta varit föremål för diskussion, men tillsvidare har man inte gått in för att ändra på denna praxis.

Om en läroanstalt besluter att införa uppgifter om det kunnande som förvärfvas i en utbildning inom det fria bildningsarbetet i informationsresursen Koski, skall läroanstalten samla in de studerandes personuppgifter. När detta görs bör man komma ihåg att aldrig direkt föra in hela grupperns uppgifter i Koski, utan uppgivandet av personuppgifter och registreringen av kunnandet baserar sig alltid på den studerandes individuella val.

3 Begrepp som beskriver utbildningens omfattning

Arbetsgruppen begrundade olika begrepp som används i det finländska utbildningssystemet för att beskriva utbildningarnas omfattning. Av dessa ansågs studiepoäng lämpa sig bäst för utbildning inom det fria bildningsarbetet. En studiepoäng motsvarar en genomsnittlig arbetsinsats på cirka 27 timmar för den studerande. I praktiken kan den arbetsmängd som krävs för att avlägga en studiepoäng variera stort, till exempel beroende på den studerandes färdigheter.

Enligt lagen om fritt bildningsarbete utgör undervisningstimme, studerandedygn och studerandevecka de enheter som används som grund för finansieringen. Studiepoäng ersätter inte dessa begrepp utan ska endast användas för att ange omfattningen av innehållet i en utbildning, dvs. den arbetsmängd som krävs för att genomföra utbildningen.

I informationsresursen Koski används för olika utbildningsformer olika begrepp för att beskriva utbildningens omfattning. Enligt arbetsgruppens samfällda uppfattning ska omfattningen av utbildningarna inom det fria bildningsarbetet enhetligt anges med studiepoäng, ifall utbildningen förs in i Koski.

4 Bedömning av kunnandet

I lagstiftningen om fritt bildningsarbete ingår inga bestämmelser om bedömning. För närvarande finns det redan vissa utbildningar inom det fria bildningsarbetet där den studerandes kunnskap bedöms. Detta gäller i synnerhet sådana utbildningar där den bedömning som gjorts inom det fria bildningsarbetet kan beaktas längre fram.

En förutsättning för att det kunnande som förvärvats inom utbildningen ska kunna föras in i informationsresursen Koski är att kunnandet har bedömts. Minimikravet är att det kunnande som förvärvats i utbildningen har godkänts, dvs. att den studerandes kunnskap motsvarar minst den nivå som anges i den kompetensbaserade beskrivningen av utbildningen. Bedömningsskalan är således godkänd/underkänd. Om läroanstalten beslutar att använda en vitsordsbaserad bedömningsskala i utbildningen, bör det av den kompetensbaserade beskrivningen av utbildningen framgå vilket vitsord på bedömningsskalan som beskrivningen motsvarar.

5 Kompetensbaserad beskrivning av utbildningarna

5.1 Inledning

Identifiering och erkännande av kunnande är en viktig princip i utbildningen i dag. Det man har lärt sig tidigare bör kunna utnyttjas på ens framtida studieväg och i arbetslivet, och det är inte ändamålsenligt att studera sådant man redan har lärt sig på nytt.

Vid läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet ordnas många utbildningar med olika innehåll och av olika längd, som inte baserar sig på några lagstadgade läroplans- eller examensgrunder. Därför vore det särskilt viktigt att fästa uppmärksamhet vid på vilket sätt utbildningen beskrivs. Det här gäller i synnerhet utbildningar som är av betydelse med tanke på de studerandes framtida studier och arbete där det är viktigt att beskrivningen är sådan att man får en så exakt och korrekt uppfattning som möjligt om den studerandes kunnande. I detta dokument avses med utbildning kurser, studieperioder, föreläsningsserier och andra motsvarande benämningar på utbildningar eller utbildningshelheter inom det fria bildningsarbetet.

I utbildningar som leder till examen har läroplans- och examensgrunderna utarbetats med hjälp av ett kompetensbaserat beskrivnings sätt. Även vid högskolorna har man inom ramen för Bologna processen infört ett kompetensbaserat sätt för att beskriva utbildningsmålen. För närvarande används flera olika metoder att beskriva innehåll och kunnande i fria bildningens läroplaner och kursplaner. Med tanke på förutsättningarna för identifiering och erkännande av kunnande, vore det ytterst viktigt att använda sig av kompetensbaserad beskrivning då det är till nytta för den studerande. Det här gäller speciellt de studerande som planerar eller förverkligar en studie bana eller arbetskarriär, eller där innehållet i utbildningen kan vara relevant för hen längre fram i tiden.

Principen för en kompetensbaserad beskrivning är att kunnande kan förvärfvas på flera olika sätt och kan bedömas i olika slags sammanhang. Genom att använda

kompetensbaserad beskrivning av kunnandet, kan läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet också i större utsträckning identifiera och erkänna sådant kunnande som förvärvats på olika livsområden. Dessutom skulle andra läroanstalter kunna identifiera och erkänna studier inom fritt bildningsarbete i större utsträckning än för närvarande.

Ett kompetensbaserat beskrivningssätt fokuserar på att beskriva den studerandes kunskaper i stället för innehållet i studierna. Fria bildningens uppdrag är nära förbundet med människors mångsidiga utveckling. Därför kunde en beskrivningsmetod som fokuserar på studerande och det kunnande som uppnås genom studierna passa bra i fria bildningen. I detta dokument avses med studerande deltagare i utbildning inom fritt bildningsarbete och med lärare lärare, utbildare och handledare i utbildning inom fritt bildningsarbete.

Arbetsgruppens mål är att synliggöra utbildningar inom det fria bildningsarbetet i registret över verifierat kunnande, dvs. informationsresursen Koski. En förutsättning för att en utbildning ska kunna införas i Koski är att utbildningen har beskrivits, avlagts och bedömts enligt kompetensbaserad metod. Kompetensbaserad beskrivning gör det lättare för den som läser beskrivningen att kunna bilda sig en uppfattning om vilket slags kunnande individen uppnått när utbildningen har avlagts.

Åren 2007–2009 genomförde Uleåborgs universitet och Kuopio universitet projektet Valmiiksi viidessä vuodessa W5W (Utexaminerad på fem år), som finansierades av undervisnings- och kulturministeriet. Inom ramen för projektet utarbetades en handbok om hur målen för kunnandet införs i läroplanen, Näin asennat osaamistavoitteet opetussuunnitelmaasi (Honkala, A., Isola, M., Savilampi, J., Rahkonen, A. & Wennström, M. 2009). Detta material har i tillämpliga delar använts vid utarbetandet av följande förslag till en kompetensbaserad beskrivning av utbildningarna inom det fria bildningsarbetet. Materialet är avsett som stöd för planeringen när en läroanstalt väljer att gå in för kompetensbaserade beskrivningsmetoder. Syftet är att bidra till att det uppstår en enhetlig praxis vid läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet, och därmed främja identifiering och erkännande av studier inom fritt bildningsarbete ur ett helhetsperspektiv.

5.2 Målen för kunnandet

Målen för kunnandet anger vad den studerande förväntas kunna efter att ha slutfört utbildningen. Avsikten är att beskriva vad den studerande vet, förstår eller förmår göra som ett resultat av det hen lärt sig. Målen för kunnandet beskriver det resultat som eftersträvas. De beskrivs klart och tydligt samt anger studerandes agerande. Det ska vara möjligt för de studerande att uppnå målen för kunnandet, och det bör gå att bedöma hur väl målen uppnåtts.

Målen för kunnandet informerar både läraren och den studerande om vilket slags lärande den studerande ska eftersträva under utbildningen. Man kan till exempel inleda beskrivningen av kompetensmålen för en utbildning så här: "När den studerande har slutfört utbildningen kan han eller hon..." och målen för kunnandet för en utbildningshelhet så här: "En studerande som har slutfört utbildningshelheten kan..."

5.3 Lärarens eller den studerandes perspektiv på målen för kunnandet

När man fastställer målen för en utbildning eller utbildningshelhet använder man sig ofta av ett lärarperspektiv i stället för att beskriva målen för kunnandet. Studerande har informerats om undervisningens mål, dvs. vad utbildningen handlar om ur lärarens perspektiv. Utbildningens mål kan vara t.ex.:

- Den studerande introduceras i egenskaperna hos olika jordarter.
- Den studerande erbjuds en översikt över Finlands odlingshistoria.

Den studerande informeras också ofta om innehållet i en utbildning på rubriknivå, men inte alls om målen för ett visst studieavsnitt. Å andra sidan kan utbildningens innehåll ha angetts i form av en förteckning eller en fras, som t.ex.

- lera, mjäla, mo, sand, mull, torv
- de viktigaste utvecklingsstadierna inom växtodlingen på 1900-talet

Problemet med lärarcentrerade tillvägagångssätt är att den studerande inte får en klar uppfattning om vad han eller hon ska kunna för att slutföra utbildningen med godkänt resultat. Beskrivningen ger inte heller tillräckligt med information om vad den studerande kan efter slutförd utbildning, om utbildningen ska erkännas längre fram. I läroplanerna har man därför utöver eller i stället för undervisningsmål övergått till att ange lärandemål eller mål för kunnandet. I stället för att uppge en förteckning av innehåll beskriver man även numera innehållsområden.

Målen för kunnandet ger en bild av vad den studerande förväntas lära sig och hur den studerande förväntas visa detta. Målen för kunnandet är alltså mer exakta och transparenta ur den studerandes synvinkel jämfört med att ange målen för undervisningen eller enbart en innehållsbeskrivning.

Målen för kunnandet kan i det föregående fallet uttryckas till exempel så här:

Efter avslutad utbildning

- kan den studerande identifiera olika jordarter och välja lämpliga odlingsväxter för olika jordarter.
- kan den studerande beskriva de viktigaste skedena i 1900-talets odlingshistoria och förklara vilka faktorer som har påverkat utvecklingen.

Vid utarbetandet av målen för kunnandet är det fråga om att läraren ska tänka på den studerandes lärande i stället för på förmedlingen av innehållet. Det handlar alltså om att ändra perspektiv så att det blir mer studerandecentrerat.

5.4 Målen för kunnandet inom ramen för läroplansarbetet

Enligt lagen om fritt bildningsarbete (632/1998) ska folkhögskolor och idrottsutbildningscenter utarbeta en läroplan för utbildning som varar minst åtta veckor eller som omfattar distansundervisning eller inläring i arbetet. Av läroplanen ska framgå innehållet i och omfattningen av den handleda undervisning som läroanstalten ordnar.

Om det är fråga om en lång studielinje är målen för kunnandet en del av läroplansprocessen och bedömningen av den. Målen för kunnandet kan alltså inte skiljas från läroplansarbetet som helhet. Målen för kunnandet för utbildningen och utbildningshelheterna utarbetas så att de speglar målen för hela den långa studielinjen. Ackumuleringen av kunnandet bör synas i målen för kunnandet för alla utbildningar som relaterar till varandra. Detta är ett av de grundläggande kriterierna för hur väfunderande läroplanen är.

Skeden i utarbetandet av läroplanen med tanke på målen för kunnandet (bild 1):

1. Arbetet med läroplanen inleds med att fastställa den grundläggande uppgiften för varje lång studielinje. Här bör man bland annat överväga varför utbildningen behövs, och vilka framtida förväntningar och behov den svarar på.
2. Därefter fastställs utbildningsmålen. I det här skedet gäller det att analysera det kunnande och de kompetenser som utbildningen bör ge för att den ska uppfylla den grundläggande uppgiften, med beaktande också av de resurser som står till förfogande. Resurser är förutom pengar också samtliga ramar för utbildningen samt de studerandes och undervisningens tidsresurser.
3. När detta har gjorts fastställer man en läroplansmodell. I det skedet överväger man hurdan läroplansstruktur som lämpar sig bäst för att ta fram det kunnande som krävs och för att uppnå målen inom utsatt tid, med de resurser som står till förfogande.

4. Därefter kan man planera utbildningens centrala innehåll, dimensionera dem samt välja lämpliga arbetsätt och mål för kunnandet. Här ingår också planering av vilka metoder som används i bedömningen inom ifrågavarande utbildning.
5. Därefter bestämmer man hur man informerar om läroplanen. Läroplanen kan användas som informationskälla av andra läroanstalter och många andra intressentgrupper, från eventuella framtida studerande till representanter för medier och arbetsgivare.
6. Till sist utvärderar man hur väl läroplanen fungerar, och vidareutvecklar den utifrån den utvärderingsinformation som ska genomsyra hela processen. Den kontinuerliga utvärderingen och uppdateringen av läroplanen samt tidtabellen för utvecklingsarbetet är den väsentligaste och mest synliga delen av läroplansarbetet. Det är också viktigt att överväga hur de studerande, lärarna och andra intressentgrupper ska engageras i utvecklingen.

Bild 1. Processchema över skedena i läroplansarbetet (Maria Miettinen, Statsrådets kansli 2019))

5.5 Kommunikation om målen för kunnandet

För att den kompetensbaserade beskrivningen av utbildningen ska förverkligas på ett ändamålsenligt sätt och för att de studerande ska få en uppfattning om vad utbildningen eftersträvar, måste kommunikationen vara tillräcklig, tydlig och väl genomförd.

Nedan följer exempel på olika kommunikationssätt:

1. Undervisningsorienterad lp-kommunikation

- Vad eftersträvas med utbildningen? Vilken slags undervisning genomförs i utbildningen (fokus på genomförandet av undervisningen)?

Till exempel "Utbildningen syftar till att ge den studerande grundläggande kunskaper om virkets, metallens och stenens egenskaper samt om olika sätt att bearbeta och ytbehandla dem --".

2. Innehållscentrerad lp-kommunikation

- Vilka innehåll finns i utbildningen? Beskrivningen liknar ofta helt enkelt en förteckning.

Till exempel "I utbildningen granskar man tematiskt hur antikens värld utformades och förändrades samt det medeltida Europas uppkomst och historiska utveckling fram till början av renässansen."

3. Processcentrerad lp-kommunikation

- På vilket sätt studerar man under utbildningen (fokus på hur lärandet genomförs)? Vilka färdigheter förutsätter eller ger arbetet?

Till exempel "Under utbildningen gör den studerande i form av ett smågruppsarbete och med utgångspunkt i en affärsidé upp en affärsplan samt gör en processbeskrivning av planen --".

4. Problemfokuserad lp-kommunikation

- I utbildningen presenteras frågor eller problem som utbildningen bidrar till att lösa.

Till exempel "På basis av materialet kring fallet löser den studerande ett juridiskt problem som ofta dyker upp inom det praktiska sociala arbetet --".

5. Resultatinriktad lp-kommunikation, dvs. kommunikation som är inriktad på mål för kunnandet

- Kommunicerar exakt och konkret vad den studerande kan efter att ha genomgått utbildningen.

Till exempel "En studerande som har genomgått utbildningen med godkänt resultat kan 1) identifiera karies och bedöma dess framskridande och aktivitetsgrad, 2) planera individuell kariesprofylax och 3) på ett ändamålsenligt sätt använda och rekommendera olika profylaktiska behandlingsmetoder."

EXEMPEL PÅ OLIKA SÄTT ATT BESKRIVA UTBILDNINGEN:

Ryska, kurs 1

Kursens mål: Efter att ha slutfört kursen kan den studerande

- det kyrilliska alfabetet, det vill säga att läsa och skriva med ryska bokstäver.
- uttal och intonation på ett tillfredsställande sätt.
- presentera sig kort och berätta om sig själv och andra.
- agera i vardagliga situationer och ställa frågor som gäller vardagliga situationer.

Dessutom känner den studerande i någon mån till den ryska kulturen och det ryska samhället.

Utfodring av smådjur

Utbildningens innehåll: Olika smådjurs näringsbehov och foder, planering och genomförande av utfodringen

Utbildningens undervisningsmål: I utbildningen bekantar man sig med olika slags foder för smådjur och gör kalkyler över näringsbehovet. Dessutom planeras och genomförs utfodringen av smådjur i praktiken.

Utbildningens mål för kunnandet: Efter utbildningen kan den studerande välja rätt foder för olika smådjursarter och portionera fodret enligt djurens näringsbehov. Den studerande kan planera utfodringen för olika djurarter under en veckas period och kan genomföra utfodringen i praktiken.

YRKESINRIKTAD FORTBILDNING

Svenska för klasslärare, klassrumssvenska

Omfattning: Motsvarar arbetsmängden för 2 studiepoäng: 20 lektioner närundervisning och 35 timmar självständiga studier.

Lärare: FM XX undervisar i svenska vid xx universitet som huvudsyssla. Han/hon har dessutom lång erfarenhet av fortbildning för undervisningspersonal. Han/hon är särskilt intresserad av aktivitetsbaserade undervisningsmetoder, didaktik samt digitalt lärande och digital undervisning.

Innehåll: Ämnesdidaktik och praktisk klassrumssvenska. På kursen bekantar man sig med innehållet i och målen för svenskan i årskurs 6 samt övar sig att använda språket i undervisnings- och vardagssituationer i klassen. Målet är att utveckla den naturliga språkanvändningen.

Undervisningsformer: Föreläsningar, par- och grupparbete, aktivitetsbaserat och skriftligt självständigt arbete samt förande av lärandedagbok. Teman och arbetssätt preciseras genom en behovskartläggning som baserar sig på de studerandes önskemål. Kursen omfattar en uppgift som ska göras på förhand.

Mål för kunnandet: Efter kursen kan deltagaren beskriva det ämnespedagogiska tänkesättet och språkfostran för sin egen undervisning, inkludera de viktigaste lärandemålen för svenskan i årskurs 6 i sin undervisning, använda elevcentrerade metoder, utnyttja sina språkkunskaper och interaktionsfärdigheter på ett mångsidigare sätt än tidigare i undervisningen och i handledningen av eleven samt använda olika metoder för bedömning av lärandet.

Bedömning: Godkänd/underkänd. Kursen bedöms på basis av inlärningsuppgifterna..

Självutvärdering: I kursen ingår också självutvärdering av det egna lärandet.

Genomförandesätt: För att kursen ska kunna genomföras med godkänt resultat förutsätts aktivt deltagande (minst 80 % närvaro), inlämnande av inlärningsuppgifterna och slutförande av praktiska övningsuppgifter.

Kursmaterial: Läromedel delas ut via kursens webbplattform.

ÖPPEN HÖGSKOLEUNDERVISNING

Vuxnas lärande, 3 sp (JU, del av grundstudierna i vuxenpedagogik)

Innehåll: Uppfattningen om vad lärande är och hur det kan främjas har varierat under historiens lopp. De grundläggande antaganden som görs i varje enskilt fall om lärandets karaktär kallas uppfattningar om lärande. I avsnittet bekantar man sig med olika uppfattningar om lärande och faktorer som påverkar lärandet samt tillämpar det som beskrivs i källmaterialet på vuxnas lärande/det egna lärandet.

Mål för kunnandet: Efter att ha slutfört studieperioden kan den studerande:

- identifiera och strukturera uppfattningar om lärande.
- granska och motivera de faktorer som inverkar på vuxnas lärande i sitt eget lärande.
- gestalta vuxnas lärande som ett individuellt och socialt fenomen.

Genomförandesätt: Välj ett av de alternativa genomförandesätten: inlärningsuppgiften som individuell eller paruppgift, boktentamen eller webbkurs.

Litteratur: xx

Bedömningsgrunder: Bedömningen grundar sig å ena sidan på målen för kunnandet för varje period, å andra sidan på målen för olika genomförandesätt. I inlärningsuppgiften och tentamen är det centrala hur man i svaret utnyttjar den litteratur som förutsätts. I ett godkänt essäsvar ska man utnyttja all litteratur som förutsätts och i tentamen ska alla frågor besvaras. I svaret på inlärningsuppgiften förutsätts att informationen i litteraturen bearbetas och anpassas med tanke på praktiska situationer. Vid bedömningen av tentamen betonas förståelse för substansen utgående från litteraturen, tillämpning av informationen i litteraturen och svarets mångsidighet. Webbkurserna förutsätter aktivt deltagande och genomförande av kursens individuella uppgifter och gruppuppgifter. Bedömningskriterierna för varje vitsord (1–5) specificeras separat.

5.6 Utarbetandet av målen för kunnandet och nivån på dem

Utarbetandet av målen för kunnandet börjar med att man gör en förteckning över allt det som varje person som genomgått utbildningen med godkänt resultat ska kunna eller känna till. En bra utgångspunkt för utarbetandet av målen är att fastställa utbildningens centrala innehåll. Utbildningens centrala innehåll är det som alla som deltagit i studieperioden borde tillägna sig.

Målen för kunnandet för en utbildning görs alltid upp enligt miniminivån. För att slutföra utbildningen ska den studerande uppnå de här målen för kunnandet. Genom att fastställa och utvärdera minimimålen för kunnandet förvissar man sig om att varje studerande som får ett betyg över en godkänd prestation för en viss period har uppnått åtminstone den nivån.

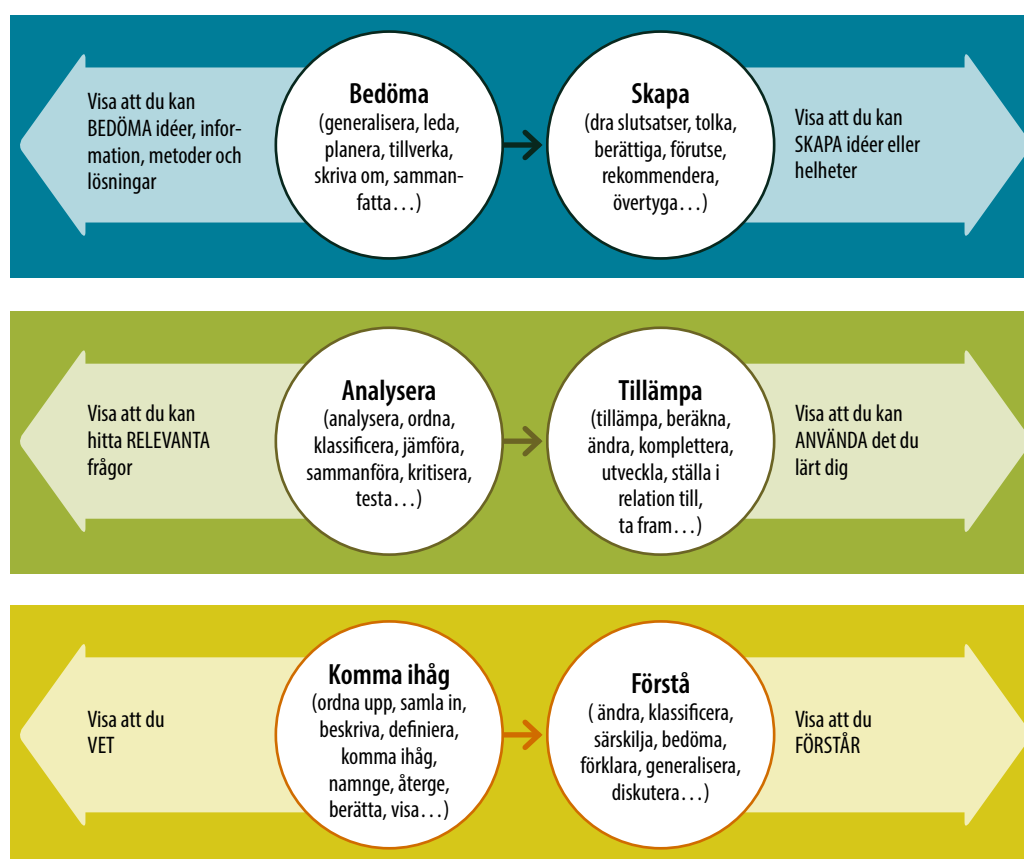
En bra beskrivning av ett mål för kunnandet innehåller

- ett verb som berättar vad den studerande förväntas kunna göra när utbildningen är slut,

- ett eller flera ord som anger vad den studerande ägnar sig åt,
- ett eller flera ord som används för att visa att lärandet har uppnåtts.

Genomförandet av utbildningen förutsätter att målen för kunnandet uppnås, så det måste också gå att bedöma hur målen uppnås. Därför lönar det sig inte att använda verben förstå, uppfatta, känna till eller sätta sig in i målen för kunnandet, eftersom de beskriver verksamhet som är osynlig för en yttre betraktare. Som hjälp vid utarbetandet av målen för kunnandet och val av verb kan man till exempel tillämpa Blooms taxonomi. Där har kunnandet delats in i sex nivåer, och behandlingen av informationen blir mer komplex ju högre upp man avancerar (bild 2). När målen för kunnandet utarbetas lönar det sig också att fundera vilken nivå av lärande som krävs i utbildningen. Målen för studier som inte innehåller krav på tidigare kunnande kan inte vara likadana som målen för studier som fördjupar tidigare kunnande.

Mukaiillen Ahlberg 1990

Bild 2. Benjamin Blooms taxonomi (Lotta Pakanen, Opintokeskus Sivis 2019)

Verb för att utarbeta målen för kunnandet:

Att komma ihåg kan definieras som att kunna komma ihåg eller påminna sig saker utan att nödvändigtvis förstå dem. Exempelvis används följande verb för att bedöma det man kommer ihåg:

- Identifiera, räkna upp, definiera, namnge, föreställa, skriva, upprepa, kombinera, hitta, ordna, samla, beskriva, komma ihåg, låna, påminna sig om, visa och berätta.

Att förstå kan definieras som att kunna tolka inhämtad information. Följande verb används för att bedöma förståelse:

- Tolka, ge exempel, välja, sammanfatta, dra slutsatser, bedöma, omformulera, generalisera, lokalisera, rapportera, hitta, namnge, klassificera, särskilja, redigera, ändra, förklara, försvara, lösa, översätta och diskutera.

Att tillämpa kan definieras som att kunna använda det material man tillägnat sig i nya situationer eller kunna använda idéer och begrepp för problemlösning. Följande verb används för att bedöma tillämpning:

- Genomföra, utföra, använda, tillämpa, lösa, presentera, tillverka, förklara (hur), välja, beräkna, ändra, komplettera, bygga, utveckla, omsätta i praktiken, producera och relatera.

Att analysera kan definieras som att kunna dela upp information i beståndsdelar och leta efter relationer och idéer som förbinder dem med varandra (förståelse av systemisk struktur). Följande verb används för att bedöma analyser:

- Jämföra, organisera, påvisa en motstridighet, särskilja, dela, utforska, klassificera, organisera, analysera, bedöma, bevisa, bryta ner i sina beståndsdelar, beräkna, kategorisera, kombinera, ställa mot varandra, kritisera, pröva, ifrågasätta och testa.

Att avväga kan definieras som att kunna kombinera olika komponenter med varandra. Följande verb används för att bedöma avvägningar:

- Utvärdera, dra slutsatser, jämföra, motivera, förklara, tolka, relatera, kommentera, kategorisera, samla in, kombinera, härleda, redigera, planera, tillverka, föreslå, omorganisera, repetera, omskriva och summera upp.

Att skapa kan definieras som att kunna utvärdera och värdera den kunskap man inhämtat för ett visst ändamål samt kunna åstadkomma något nytt. Följande verb används för att bedöma skapandet:

- Planera, bygga, producera, föreslå, utveckla, hitta på, generalisera, leda, utvidga, ändra, dra slutsatser, kritisera, tolka, berättiga, mäta, förutse, rekommendera, särskilja, övertyga och mäta.

Sammanfattning: så skriver du mål för kunnandet (bild 3)

- Börja föreckningen över målen för kunnandet med frasen "När den studerande har slutfört utbildningen kan han eller hon...".
- Börja varje mål för kunnandet med ett verb. Beskriv därefter aktiviteten, följd av ett uttryck som ger kontexten.
- Använd helst bara ett verb för respektive mål för kunnandet.
- Undvik otydliga termer, såsom att veta, förstå, lära sig, bekanta sig med, presentera, leda in på, observera, introducera eller gestalta. Dessa termer hänvisar till målet för undervisningen snarare än till målet för kunnandet.
- Undvik komplicerade meningar. Om det behövs, kan du i stället använda flera meningar för att förtydliga dig.
- Ställ upp realistiska mål för kunnandet. Beakta hur betungande och tidskrävande ifrågavarande utbildning är.
- Beakta utbildningens tidtabell, dvs. antalet timmar som anslås för att målen för kunnandet ska uppnås. Undvik alltför ambitiösa eller allmänt hållna definitioner.
- Formulera målen för kunnandet så att de kan bedömas och mätas.
- Tänk också alltid på bedömningsmetoderna. Hur vet du om de studerande har uppnått målen för kunnandet när utbildningen avslutas? Om målen för kunnandet är för omfattande eller vaga, kan det vara svårt att bedöma dem på ett fungerande sätt. Om de däremot är för snävt hållna, kan förteckningen över målen för kunnandet bli alltför detaljerad.
- När du anger målen för kunnandet på lägre kompetensnivåer, försök undvika en lång förteckning som bara innehåller de lägsta kompetensnivåerna i Blooms taxonomi. Försök i stället uppmuntra de studerande att dra nytta av sitt lärande genom att också inkludera vissa mål på högre kompetensnivåer.
- Fråga dina kolleger och eventuella framtida studerande om de tycker att målen för kunnandet fungerar bra och verkar förnuftiga.
- Fråga dig slutligen om det är realistiskt att uppnå målen för kunnandet inom den tid som står till förfogande och med de till buds stående resurserna. Håll det löfte du gett i målen för kunnandet och kräv att den studerande förbinder sig att uppnå målen, om hans eller hennes mål är att genomföra utbildningen

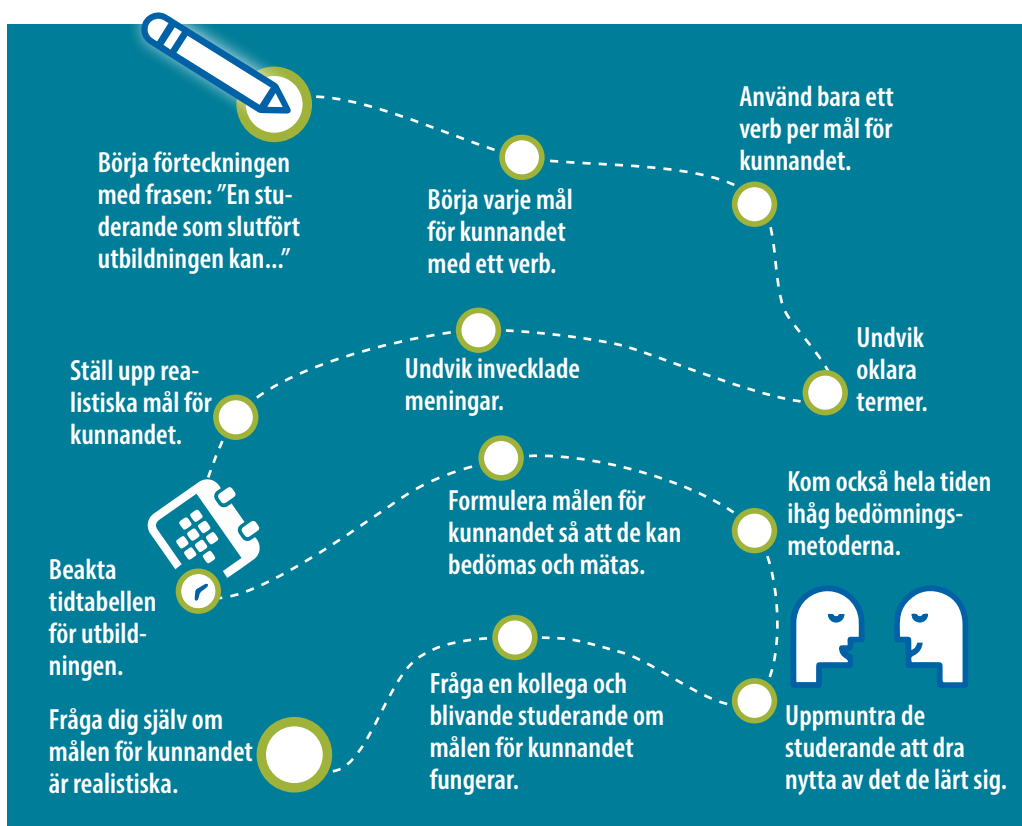

Bild 3. Så här skriver du mål för kunskandet (Maria Miettinen, statsrådets kansli 2019)

5.7 Bedömning av målen för kunskandet

Bedömningen ska stöda den studerande att nå målen för kunskandet. Det är viktigt att målen för kunskandet, undervisningsmetoderna och bedömningskriterierna är omsorgsfullt utarbetade. Utvärderingen styr i hög grad både den studerandes inlärningsprocess, val av studiestrategier och hur målen för kunskandet nås. Om utvärderingsmetoderna som används i utbildningen inte stöder utbildningens mål för kunskandet, uppstår nya mål som inte stämmer överens med de egentliga målen för kunskandet.

Vid bedömningen av utbildningen ska uppnåendet av målen för kunskandet alltid mätas. Om den studerande önskat att få sitt kunskande bedömt så att det nämns i betyget behövs hen slutföra utbildningen och nå målen för kunskandet. Därför beskrivs målen för kunskandet så att det kunskande den studerande förvärvat kan bedömas, testas eller mätas. Det är viktigt att målen för kunskandet och bedömningskriterierna är enhetliga. Om målet för kunskandet beskrivs så här: "När den studerande har slutfört utbildningen kan han eller

hon namnge i vilka former modern konst presenteras”, kan bedömningen inte omfatta att man mäter den studerandes förmåga att tillämpa eller analysera dessa former.

När man bedömer målen för kunskaper för en viss studieperiod, instrueras de studerande klart och tydligt att lära sig sådant som motsvarar målen för kunskaper. Bedömningen av målen för kunskaper styr de studerandes tänkande i riktning mot detta slags kunskaper, och synliggör målen för hela utbildningen. Av en väl formulerad beskrivning av målen för kunskaper kan man också sluta sig till vilken bedömningsmetoden är, t.ex. ”Efter utbildningen kan den studerande ange franskans modala hjälpverb både muntligt och skriftligt”. Omsorgsfullt uppgjorda mål för kunskaper stöder också de studerandes självvärdering och kamratbedömning.

KÄLLOR

Honkala, A., Isola, M., Savilampi, J., Rahkonen, A. & Wennström, M. 2009. Näin asennat osaamistavoitteet opetus suunnitelmaasi – opas. Uleåborgs universitets och Kuopio universitets projekt Valmiiksi viidessä vuodessa W5W.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-703-1 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)